

Onderwerp Grootschalige windenergie

Steller M. Schuit

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 050-3678423 Bijlage(n) 3 Ons kenmerk 6030503

Datum **2 1 NOV. 2016** Uw brief van Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

In mei van dit jaar stemde u in met een voorstel voor onze uitgangspunten waarmee wij windenergie vorm willen gaan geven in onze gemeente. Onderdeel van dit raadsbesluit vormde ook een voorstel tot een proces om te komen tot een beleidskader voor grootschalige windenergie.

Door middel van voorliggende brief willen wij graag nader informeren over de voortgang van dit proces. Wij sluiten deze informerende brief af met een globale planning van nog uit te voeren acties en wanneer u een beleidskader Wind (windplan) in de raad(scie) ter besluitvorming kan verwachten.

Om te komen tot een Windplan is gekozen voor een participatief proces waarbij het gesprek met de stad centraal moet staan. Dit gesprek hebben wij vertaald in een aantal concrete acties:

1. Een windsymposium tijdens het Transfuture festival gericht op wijkbesturen, parkmanagement en onze strategische partners;
2. Een stads brede enquête;
3. Windexcursie gericht op raadsleden van de gemeenten Groningen en Ten Boer en provinciale statenleden;
4. Presentatie 'windturbines bij de stad' en ophalen van informatie tijdens Let's Gro;
5. Informatie- en ophaalavonden gericht op bewoners, ondernemers en andere belanghebbenden.

Hiernaast zijn wij continu in gesprek met verschillende maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden zoals de Provincie Groningen, Grunneger Power en de Natuur en Milieufederatie Groningen.

Enquêteresultaten

In de laatste twee weken van september hebben we een enquête uitgezet. Via diverse media en via het Stadspanel zijn alle inwoners van de stad opgeroepen om aan te geven wat zij vinden van zaken als nut en noodzaak van windenergie, geschikte locaties, voorwaarden waaronder windturbines geplaatst kunnen worden en het delen van lasten en lusten. De enquête is door 3.300 Stadjsers ingevuld. Een aantal opvallende resultaten:

- Twee derde van de respondenten heeft aangegeven de voordelen van windenergie belangrijker te vinden dan de nadelen.
- Als meest geschikte locaties worden onze bedrijventerreinen genoemd.
- Revenuen van windenergie zou volgens de respondenten goed besteed kunnen worden aan het verder verduurzamen van woningen en aan een verbetering van de directe leef- en werkomgeving.
- Jongeren zijn vaker positief over windenergie dan ouderen;
- 57 % van de respondenten geeft aan positief (28%) of neutraal (29%) te staan tegenover een windturbine in de directe omgeving. Ondanks het feit dat men windenergie belangrijk vindt geeft 42% van de respondenten aan windturbines in de directe omgeving geen goed idee te vinden.
- Op de vraag wat het plaatsen van een windturbine voor omwonenden wel acceptabel zou maken worden genoemd: betrokkenheid bij het project, een bijdrage aan de leefomgeving en een financiële vergoeding.

Het eindrapport is als bijlage bij deze brief toegevoegd.

Windplatform

Tijdens de uitvoering van bovengenoemde acties is de afstemming gezocht met partijen zoals Grunneger Power en de Natuur en Milieufederatie. Dit heeft geresulteerd in het voornemen om samen te gaan werken. Het windplatform in oprichting heeft tot doel zich in te zetten voor de realisatie van windenergieprojecten in de gemeente Groningen. Het platform doet onderzoek naar de haalbaarheid van projecten in kansrijke gebieden. Hiernaast moet het platform de gesprekspartner van de stad worden. Met vragen, ideeën en initiatieven kunnen bewoners, bedrijven en ondernemers in de toekomst terecht bij dit platform. Hiernaast zal het platform in de planvormings- en realisatiefase van concrete windenergieprojecten een rol gaan spelen. Dit wordt nog in samenwerking met elkaar onderzocht. Hier wordt u nog nader over ingelicht.

Windsymposium, Let's Gro en excursie

Op 23 juni 2016 heeft de gemeente op het Transfuture festival een mini-symposium over windenergie gehouden onder de naam "Windkracht Groningen". Zo'n 60 burgers, raadsleden, medewerkers van maatschappelijke organisaties en inhoudelijke experts gingen, na een inleidend informatief gedeelte, in discussie over de thema's ruimtelijke inpassing, communicatie en participatie, hindercompensatie en financiële participatie. Daarnaast konden bezoekers ook bij een aantal borden met stellingen hun mening en ideeën kwijt. Een verslag van het symposium is als bijlage bij deze brief toegevoegd.

Op verzoek van de gemeenteraad is op 29 september een excursie georganiseerd naar windprojecten in Nijmegen en Deventer. Naast raadsleden uit de gemeente Groningen en de gemeente Ten Boer waren ook de Provinciale Staten en Grunneger Power en de Natuur en Milieufederatie Groningen vertegenwoordigd. Deventer en Nijmegen zijn twee voorbeelden van hoe lokale organisaties een actieve rol kunnen hebben om tot een windpark te komen en zo zorg dragen voor gedragen plannen en het terugvloeien van winsten naar de stad. Een verslag is als bijlage bij deze informerende brief toegevoegd.

Wat gaan wij nog doen?

Tijdens het Let's Gro-festival hebben wij door middel van virtual reality en 3d technieken inzichtelijk gemaakt hoe een windturbine bij de stad er eigenlijk uit ziet. Hiernaast hebben wij meningen, opmerkingen en ideeën op de verschillende thema's op windgebied op gehaald bij bezoekers. Een verslag wordt in het Windplan opgenomen.

Tenslotte willen wij ons gesprek met de stad afsluiten met een aantal informerende bijeenkomsten voor onze Stadgers, ondernemers en andere belanghebbenden. Deze bijeenkomsten hebben twee doelen. In eerste instantie willen wij graag de mogelijkheden en kansen van windenergie presenteren. Hiernaast willen wij ook graag ideeën, meningen en voorkeuren gaan ophalen bij onze bewoners en ondernemers.

Op basis van de Windkansenkaart en de resultaten uit ons proces tot nu toe bekijken wij nog waar deze bijeenkomsten gaan plaatsvinden en op welke manier wij dit gaan organiseren. Wij hebben het voornemen dit samen met Grunneger Power en de Natuur- en Milieufederatie te gaan doen. Een goede opmaat voor het in oprichting zijnde Windplatform.

Vervolg

Alle hierboven beschreven acties vormen input voor het Windplan. Zo willen wij een goede gedragen basis maken waarop de verdere ontwikkeling van concrete projecten kan plaatsvinden.

Het is daarom van belang om dit proces zorgvuldig af te ronden. Een aantal belangrijke acties zijn hiervoor nog nodig:

- Windplatform formaliseren en inrichten;
- Organiseren van bijeenkomsten in samenwerking met Grunneger Power en Natuur- en Milieufederatie.

Hiernaast voeren wij continu gesprekken met de provincie Groningen. Zoals eerder aan u gemeld laat de provinciale verordening tot op heden de ontwikkeling van grootschalige windenergie binnen onze gemeentegrenzen niet toe. De provincie beraadt zich op dit moment over verdere beleidsvorming. Wij sturen aan op een goede samenwerking zodat zowel onze beleidsvorming als die van de provincie zoveel mogelijk in pas gaan lopen.

Planning

In eerdere communicatie richting de raad is aangegeven dat een Windplan voor het einde van het jaar ter besluitvorming zou worden aangeboden.

Aangezien wij ons gesprek met de stad op een goede manier willen afronden verwachten wij het Windplan in het eerste kwartaal van 2017 aan de raad ter besluitvorming te kunnen aanbieden.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Ouden

de secretaris,
Peter Teesink

WAT VINDT U VAN WIND- ENERGIE?

Windenergie

Een onderzoek onder inwoners van de gemeente Groningen

Laura de Jong

Oktober 2016

Marjolein Kolstein

OS | ONDERZOEK
IN STATISTIEK
GRONINGEN

www.os-groningen.nl

Gemeente
Groningen

BASIS VOOR BELEID

FINANCE

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Inleiding	3
2. Resultaten	4
2.1 Belang duurzame energie	4
2.2 Voordelen van windenergie	5
2.3 Nadelen van windenergie	6
2.4 Wegen de voordelen zwaarder dan de nadelen?	7
2.5 Investeren in windenergie	7
2.6 Opbrengsten van windenergie	7
2.7 Locaties van windmolens	8
2.8 Windmolens in de omgeving	9
2.9 Acceptabel maken windmolens	11
2.10 Informatie over windmolens	11
2.11 Verschillen tussen postcodegebieden	12
Colofon	13

Samenvatting

De gemeente Groningen heeft de ambitie in 2035 energieneutraal te zijn. Eén van de manieren om dit te bereiken is inzetten op windenergie. Daarom heeft de gemeente Groningen aan Onderzoek en Statistiek (O&S) Groningen gevraagd onderzoek te doen naar de mening van inwoners van de gemeente Groningen over windenergie.

In totaal hebben 3.300 mensen de enquête ingevuld, 150 via de open enquête en 3.150 leden van het Stadspanel. Bijna alle respondenten (95 procent) vinden het belangrijk dat de gemeente Groningen werkt aan het opwekken van duurzame energie. Meer dan de helft van de respondenten vindt het zelfs heel belangrijk.

Het meest genoemde voordeel (80 procent) van windenergie is dat het nooit op raakt. Als nadeel geeft ongeveer de helft van de respondenten aan dat ze windmolens niet mooi vinden en de geluidsoverlast van de molens. Alles bij elkaar genomen vindt ongeveer twee derde (61,5 procent) van de respondenten dat de voordelen van windenergie zwaarder wegen dan de nadelen. Hierbij geven jongeren (tot 35 jaar) iets vaker aan geen nadelen te zien. Andersom geven ouderen iets vaker aan geen voordelen te zien van windenergie.

Ongeveer een derde van de respondenten zou willen investeren in windmolens in Groningen. Twee derde van de respondenten vindt dat de opbrengsten van windenergie moeten worden besteed aan het energiezuinig maken van woningen. Iets meer dan de helft vindt dat de opbrengsten moeten worden besteed aan het verminderen van woonlasten.

Een bedrijventerrein wordt door de meeste mensen (ongeveer 85 procent) als een geschikte plek gezien, gevolgd door langs een (snel)weg, rivier of kanaal. Daarentegen vindt een grote meerderheid natuurgebieden geen geschikte plek voor windmolens en vinden bijna alle respondenten dat windmolens op zodanige afstand van woningen moeten worden geplaatst dat er zo min mogelijk overlast is.

We hebben de respondenten gevraagd hoe zij er tegenover staan als er bij hen in de buurt windmolens geplaatst zouden worden. In totaal 28,5 procent van de respondenten staat hier positief tegenover, 29,5 procent is neutraal en 42 procent staat negatief tegenover windmolens in zijn of haar buurt of wijk.

Om windmolens voor omwonenden acceptabel te maken worden betrokkenheid, een bijdrage aan de leefomgeving en een financiële vergoeding als belangrijkste redenen genoemd. Door 8 procent van de respondenten is aangegeven dat windmolens überhaupt onacceptabel zijn.

Van de respondenten die hebben aangegeven windenergie 'heel belangrijk' te vinden, staat 20 procent negatief tegenover windmolens in de buurt. Bij respondenten die hebben aangegeven windenergie 'belangrijk' te vinden, staat bijna de helft negatief tegenover windmolens in de buurt. Het zogenaamde 'Not in my backyard' effect (NIMBY).

1. Inleiding

De gemeente Groningen heeft de ambitie in 2035 energieneutraal te zijn. Eén van de manieren om dit te bereiken is inzetten op windenergie. De gemeente Groningen wil binnenkort een ontwikkel/beleidskader presenteren voor windenergie. Als input voor het windenergieplan wil de gemeente een aantal zaken rondom windenergie voorleggen aan de inwoners van de gemeente Groningen. Daarom heeft de gemeente Groningen aan Onderzoek en Statistiek (O&S) Groningen gevraagd onderzoek te doen naar de mening van inwoners van de gemeente Groningen over windenergie. O&S Groningen is het onafhankelijke onderzoeksbureau van de gemeente Groningen.

Vanuit O&S hebben we voor dit onderzoek een enquête aan het Stadspanel voorgelegd. Het Stadspanel is een instrument om inwoners van de gemeente Groningen vragen te stellen over allerlei (actuele) onderwerpen in de gemeente. Beleidsmakers krijgen zo informatie over wat er leeft onder de burgers van de gemeente. Iedere inwoner van de gemeente Groningen kan meedoen met het Stadspanel. Het Stadspanel werkt met enquêtes via internet. De Stadspanelleden ontvangen een e-mail met een uitnodiging om een enquête in te vullen via internet. Op dit moment telt het Stadspanel ruim 8.000 leden.

Daarnaast stond de enquête open voor iedereen. Om de respons zo hoog mogelijk te krijgen is geprobeerd de drempel zo laag mogelijk te houden. Via twitter, facebook, andere media en een persbericht zijn alle inwoners van Groningen gevraagd om de enquête in te vullen. Ook zijn er freelancers ingezet om op verschillende plekken in de stad extra respondenten te werven. In de enquête hebben we meerkeuze vragen en open vragen gesteld. Alle antwoorden op de open vragen en de toelichtingen zijn in een apart bestand aan de opdrachtgever verstrekt.

Met ruim 8.000 leden, in alle leeftijdsgroepen vanuit de hele gemeente, geeft het Stadspanel een adequaat beeld van de mening van inwoners van de stad. Wel moet worden opgemerkt dat voor het Stadspanel geen aselechte steekproef van alle bewoners is getrokken. Elke inwoner kan lid worden van het Stadspanel. Het gevolg is dat sommige groepen inwoners zijn oververtegenwoordigd en anderen ondervertegenwoordigd. Dit neemt niet weg dat het Stadspanel een zeer bruikbaar instrument is om in korte tijd de mening van een aanzienlijke groep inwoners van de stad Groningen te peilen.

2. Resultaten

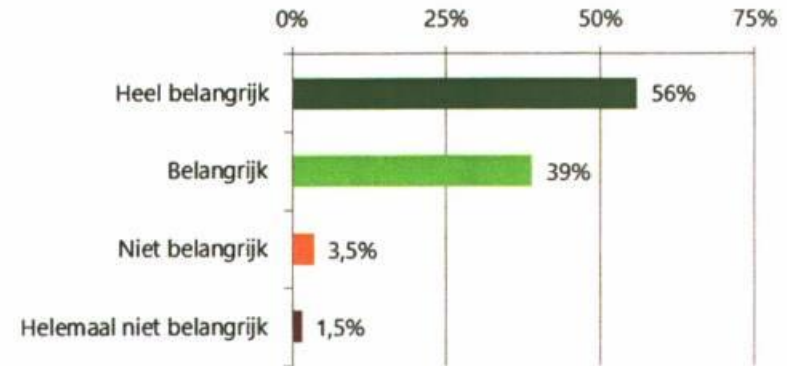
In totaal hebben 3.300 mensen de enquête ingevuld, 150 via de open enquête en 3.150 leden van het Stadspanel. Iets meer mannen (58 procent) dan vrouwen hebben meegedaan. Een derde van de respondenten is tussen de 50 en de 64 jaar (34 procent), ongeveer een kwart (26 procent) is tussen de 35 en de 49 jaar. Nog eens een vijfde (19 procent) is jonger dan 35 en de laatste groep (21 procent) is ouder dan 65 jaar.

2.1 Belang duurzame energie

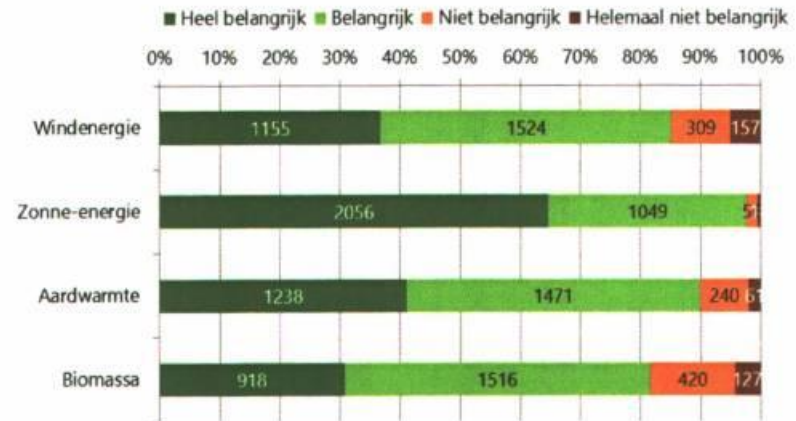
Bijna alle respondenten (95 procent) vinden het belangrijk dat de gemeente Groningen werkt aan het opwekken van duurzame energie. Meer dan de helft van de respondenten vindt het zelfs heel belangrijk.

We hebben gevraagd hoe belangrijk de respondenten windenergie, zonne-energie, aardwarmte/warmte koude opslag en biomassa vinden. Zonne-energie wordt duidelijk het belangrijkste gevonden. Op open vragen en in vrije ruimte in de enquête wordt vaak zonne-energie aangegeven als goed alternatief voor windenergie.

Belang duurzame energie

Belang vormen duurzame energie

2.2 Voordelen van windenergie

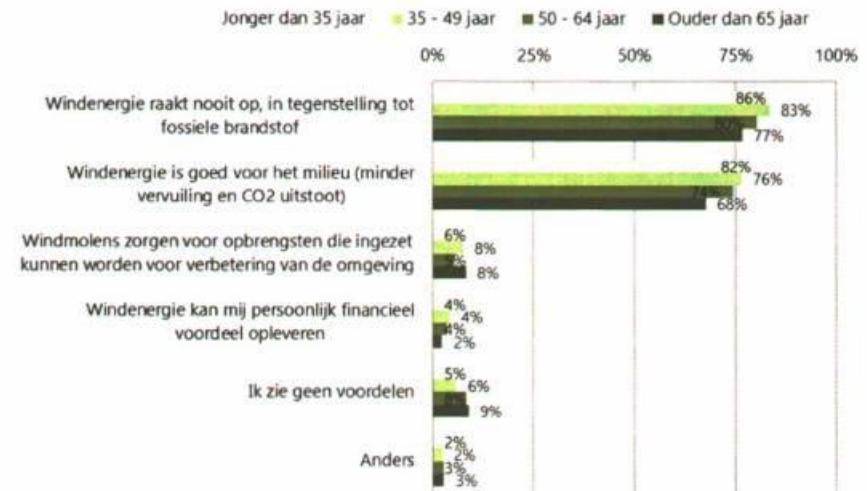
We hebben de respondenten gevraagd naar de belangrijkste voor- en nadelen van windenergie. Bijna 80 procent van de respondenten vindt een belangrijk voordeel van windenergie is dat het nooit op raakt. Bijna drie kwart geeft aan dat een voordeel is dat het goed is voor het milieu, 7 procent ziet geen voordelen van windenergie. Andere voordelen die 2 procent heeft aangegeven zijn bijvoorbeeld: wind is er altijd, wind is er ook 's nachts en voor windenergie is Nederland niet afhankelijk van andere landen.

In verhouding zien meer jongere respondenten de voordelen dat windenergie nooit op raakt en dat het goed is voor het milieu dan oudere respondenten. Aan de andere kant geven oudere respondenten weer iets vaker aan dat ze geen voordelen zien van windenergie.

Voordelen windenergie

Voordelen windenergie, naar leeftijd

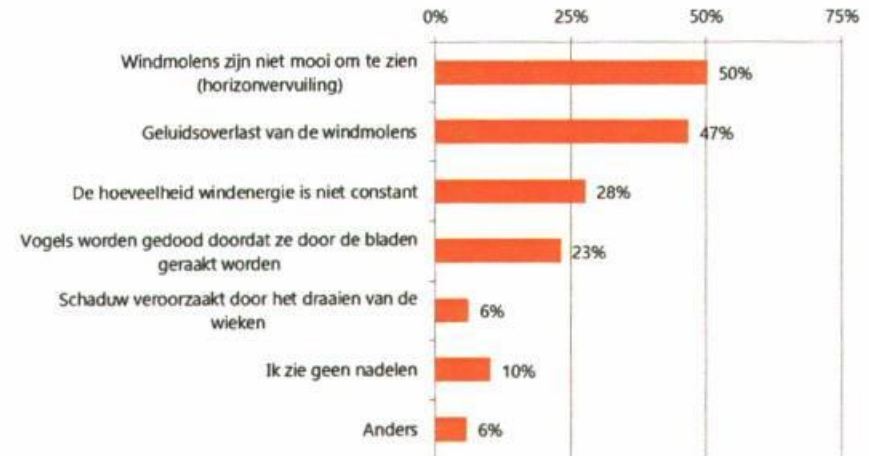
Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk

2.3 Nadelen van windenergie

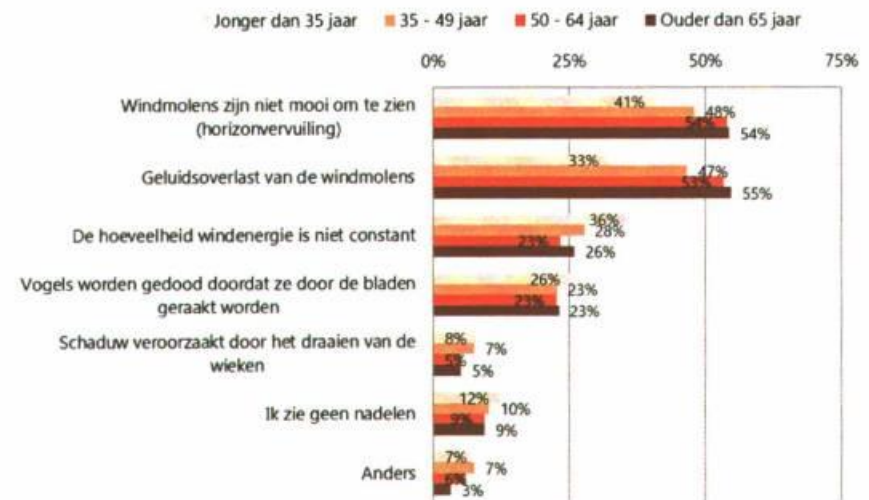
Als nadeel geeft ongeveer de helft van de respondenten dat ze windmolens niet mooi vinden en de geluidsoverlast van de molens. Rond een kwart ziet de inconstante hoeveelheid windenergie als nadeel of het feit dat vogels gedood worden de bladen van de windmolens. Een kleine groep (6 procent) vindt de schaduw een nadeel van windmolens en 12 procent van de respondenten ziet geen nadelen van windenergie. Andere nadelen die 6 procent heeft aangegeven zijn: de hoge kosten in verhouding tot de opbrengsten, de mogelijke schade voor de gezondheid en het gevaar voor dieren. Ook geeft een groep aan dat alle genoemde nadelen voor hen van toepassing zijn.

In vergelijking met jongere respondenten geven meer oudere respondenten (boven de 50 jaar) als nadeel van windmolens de horizonvervuiling en de geluidsoverlast. Jongere respondenten, met name onder de 35 jaar, geven vaker als nadeel dat de hoeveelheid windenergie niet constant is. In verhouding zijn er ook iets meer jongere respondenten die geen nadelen zien.

Nadelen windenergie

Nadelen windenergie, naar leeftijd

Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk

2.4 Wegen de voordelen zwaarder dan de nadelen?

Alles bij elkaar genomen vindt ongeveer twee derde (61,5 procent) van de respondenten dat de voordelen van windenergie zwaarder wegen dan de nadelen. Ongeveer een kwart (23,5 procent) vindt niet dat de voordelen zwaarder wegen, 15 procent weet het niet.

2.5 Investeren in windenergie

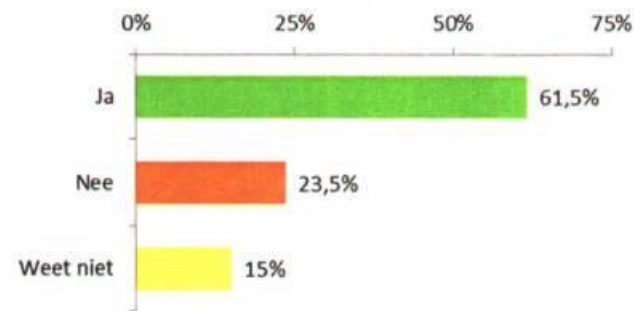
We hebben de respondenten gevraagd of ze zouden willen investeren in windenergie door het kopen van wind-aandelen, obligaties of door middel van een lening. Ongeveer een kwart geeft aan geen antwoord te kunnen geven. Van de respondenten die wel hebben geantwoord, zou ongeveer een derde willen investeren in windmolens in Groningen. Een kleine groep (2 procent) geeft aan al te investeren.

Ruim 80 procent zou zich willen inschrijven bij een lokale energiecoöperatie om te investeren in windenergie. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat 44 procent geen antwoord op deze vraag heeft gegeven. In de toelichting noemen veel respondenten dat ze er te weinig vanaf weten. Ook geven ze aan dat ze er nu geen geld voor hebben en dat het afhangt van de kosten.

2.6 Opbrengsten van windenergie

Twee derde van de respondenten vindt dat de opbrengsten moeten worden besteed aan het energiezuinig maken van woningen. Iets meer dan de helft vindt dat de opbrengsten moeten worden besteed aan het verminderen van woonlasten. Ongeveer een derde ziet graag een financiële vergoeding van eventuele hinder door windmolens en/of investeringen in de openbare ruimte. Andere bestedingen die 6 procent aangeeft zijn: investeringen in andere vormen van groene energie (zoals zonne-energie), compensatie van hinder en verlaging van belastingen (zoals de OZB). Daarnaast geven enkelen aan dat zij niet willen dat er windmolens komen.

Wegen de voordelen van windenergie zwaarder dan de nadelen?

Opbrengsten van windenergie

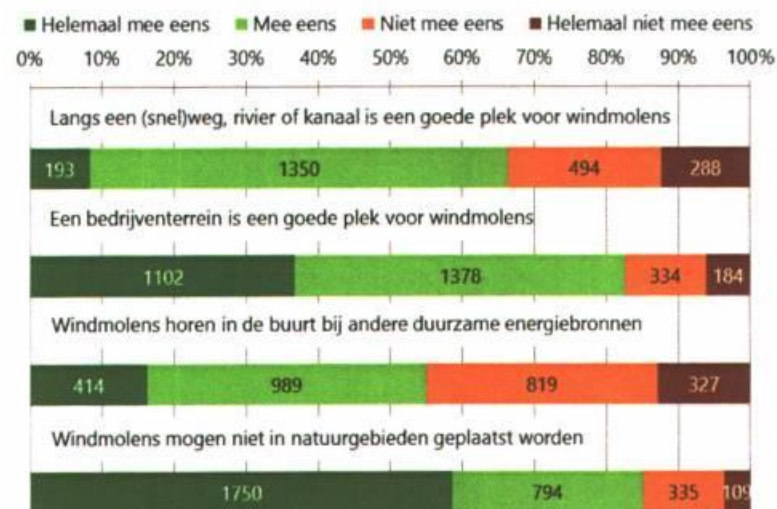
Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk

2.7 Locaties van windmolens

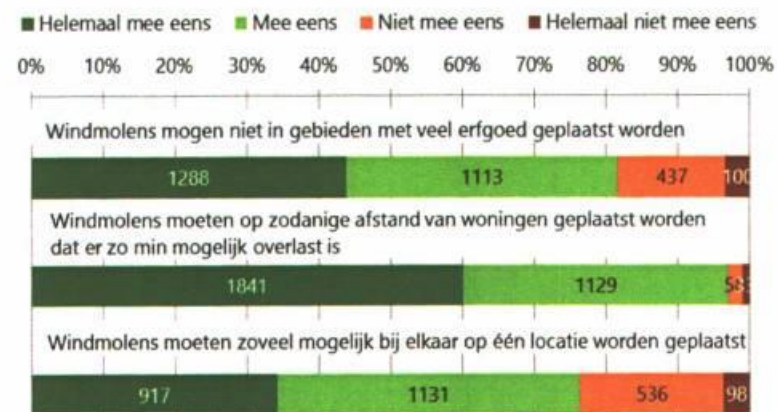
We hebben de respondenten een aantal stellingen voorgelegd over eventuele locaties van windmolens. Een bedrijventerrein wordt door de meeste mensen (ongeveer 85 procent) als een geschikte plek gezien, gevolgd door langs een (snel)weg, rivier of kanaal. Ook in de buurt van andere energiebronnen vindt iets meer dan de helft van de respondenten een geschikte locatie. Daarentegen vindt een grote meerderheid natuurgebieden geen geschikte plek voor windmolens.

Bijna alle respondenten vinden dat windmolens op zodanige afstand van woningen moeten worden geplaatst dat er zo min mogelijk overlast is. Ruim 80 procent wil geen windmolens in gebieden met veel erfgoed. Tot slot vindt drie kwart dat windmolens zoveel mogelijk bij elkaar op één locatie moeten worden geplaatst.

Stellingen over locaties van windmolens (deel 1)

Stellingen over locaties van windmolens (deel 2)

Respondenten kregen in de enquête de mogelijkheid zelf geschikte locaties voor windmolens aan te dragen. In de woordwolk is te zien dat bedrijventerreinen en industrieterreinen veel genoemd worden. Specifiek worden Westpoort, Zernike en de A7 veel genoemd. Een compleet overzicht met de genoemde locaties en aantallen is beschikbaar gesteld aan de opdrachtgever.

Woordwolk geschikte locaties

2.8 Windmolens in de omgeving

We hebben de respondenten gevraagd hoe zij er tegenover staan als er bij hen in de buurt windmolens geplaatst zouden worden. In totaal 28,5 procent van de respondenten staat hier positief tegenover, 42 procent staat negatief tegenover windmolens in zijn of haar buurt of wijk. Een groep van 29,5 procent staat neutraal tegenover het plaatsen van windmolens in zijn of haar omgeving.

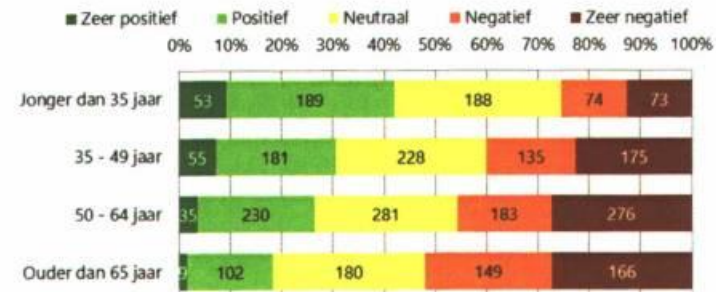
Jongere respondenten staan positiever tegenover windmolens in de directe omgeving dan oudere respondenten. Oudere respondenten geven vaker aan dat ze negatief of zeer negatief tegenover windmolens in de omgeving staan. Van de respondenten ouder dan 65 jaar geeft iets meer dan de helft aan dat ze er negatief tegenover staan.

Eerder in de enquête hebben we gevraagd hoe belangrijk respondenten windenergie vonden. De antwoorden die zij hierop hebben gegeven hebben we vergeleken met de houding tegenover windmolens in de omgeving. De respondenten die windmolens (helemaal) niet belangrijk vinden staan, zoals verwacht, bijna allemaal negatief tegenover windmolens in de buurt. Maar van de respondenten die windenergie heel belangrijk vinden, staat 20 procent negatief tegenover windmolens in de buurt en voor respondenten die windmolens belangrijk vinden is dit bijna de helft. Zij vinden windenergie dus wel belangrijk, maar niet als het de eigen directe omgeving betreft. Het zogenaamde "not in my backyard" (NIMBY) effect.

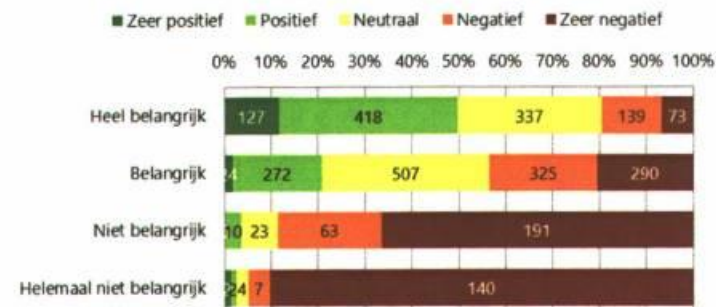
Houding tegenover windmolens in de omgeving

Houding tegenover windmolens in de omgeving, naar leeftijd

Houding tegenover windmolens in de omgeving, naar belang windenergie

2.9 Acceptabel maken windmolens

Wat zou er moeten gebeuren om het plaatsen van windmolens voor omwonenden acceptabel te maken? Iets meer dan de helft geeft aan als omwonende betrokken te willen worden bij het proces rondom windmolens. Ruim een derde vindt dat eigenaren van windmolens moeten bijdragen aan een goede leefomgeving. Een kwart wil een financiële vergoeding voor de aanwezigheid van windmolens. Een groep van 8 vindt dat windmolens in de directe omgeving op geen enkele manier acceptabel gemaakt kunnen worden.

De 9 procent die een andere reden hebben gegeven, geven aan dat zij het acceptabel zouden vinden als er geen overlast zou zijn, met name de geluidsoverlast wordt als onacceptabel ervaren. Daarnaast geven enkelen aan dat zij zouden willen verhuizen als er windmolens in de buurt zouden komen. Als laatste zijn er een paar respondenten die in de binnenstad wonen en niet verwachten dat hier windmolens komen.

Acceptabel maken windmolens

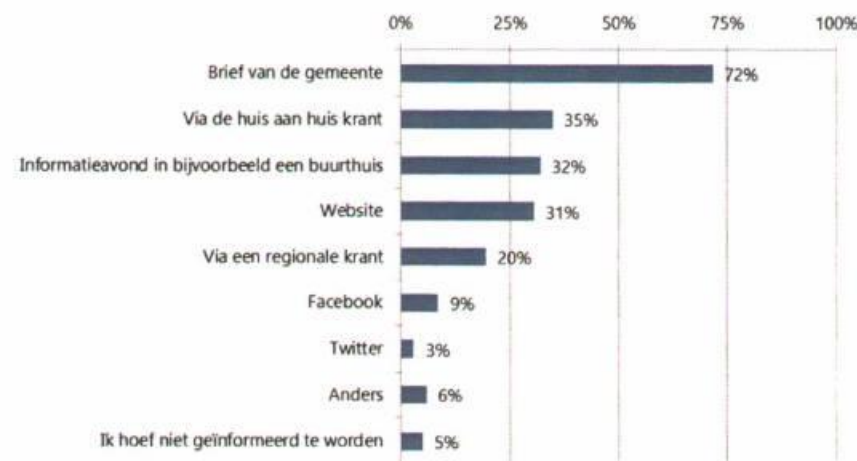
Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk

2.10 Informatie over windmolens

We hebben als laatste gevraagd hoe mensen het liefst geïnformeerd zouden willen worden over windmolens. De meeste respondenten ontvangen het liefst een brief van de gemeente (71 procent). Ongeveer een derde leest de informatie graag via een huis aan huis krant, de website of bezoekt een informatieavond in bijvoorbeeld een buurthuis. Slechts 2 procent geeft aan niet geïnformeerd te willen worden.

Aan het einde van de enquête hebben we de mogelijkheid gegeven om contactgegevens achter te laten om door te praten over windenergie met de gemeente. Bijna de helft van respondenten (46 procent) heeft zijn of haar gegevens hiervoor achtergelaten.

Informatie over windmolens

Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk

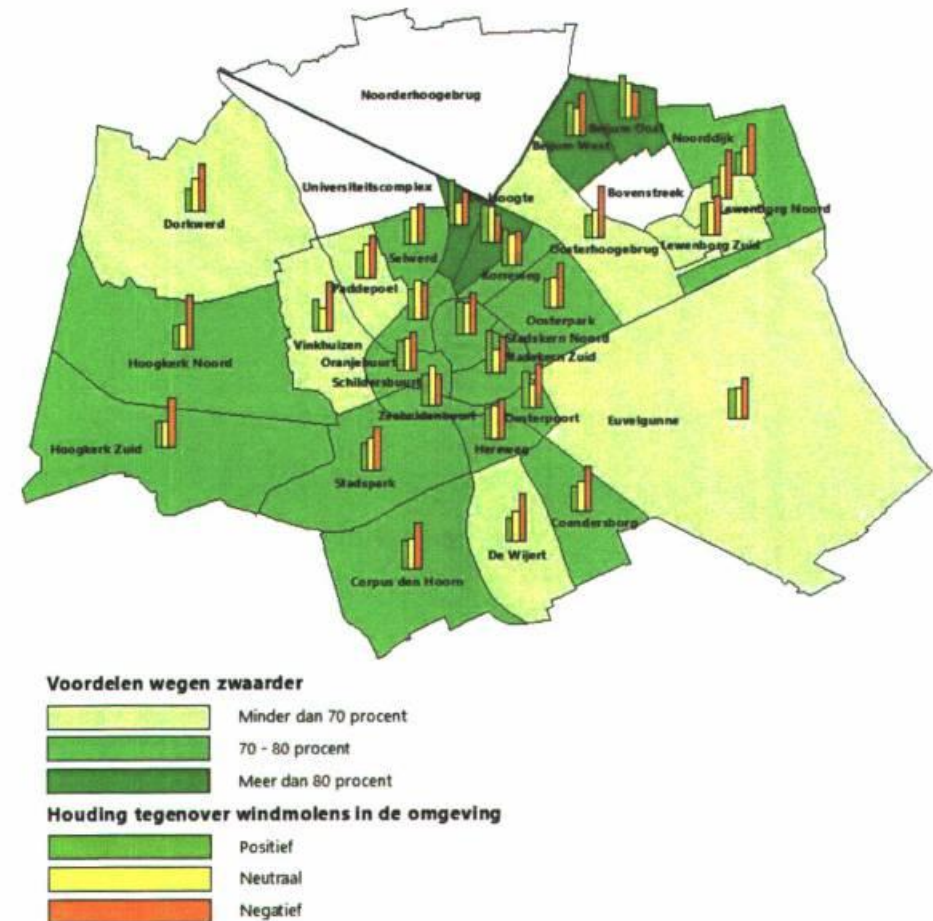
2.11 Verschillen tussen postcodegebieden

Aan het einde van de enquête hebben we gevraagd om de postcode van de respondenten. Zo kunnen we de resultaten per postcodegebied met elkaar vergelijken.

Van alle respondenten vindt 61,5 procent van alle respondenten wegen de voordelen van windenergie zwaarder dan de nadelen. Als we de respondenten die "weet niet" hebben geantwoord weglaten komen we op een percentage van 73 procent. In de figuur hebben we eveneens de respondenten die "weet niet" hebben geantwoord weg gelaten. In Beijum, De Hoogte en de Indische buurt vindt meer dan 80 procent de voordelen zwaarder wegen dan de nadelen. In Dorkwerd, Vinkhuizen, Paddepoel, Oosterhoogebrug, Lewenborg, Euvelgunne en de Wijert ligt dit percentage veel lager; minder dan 70 procent. De andere wijken scoren tussen de 70 en de 80 procent.

De grafieken in de figuur tonen de houding van de respondenten in de desbetreffende wijk tegenover windmolens in de omgeving. In veel wijken is de meerderheid van de respondenten negatief of is er weinig verschil tussen het percentage negatieve en positieve respondenten. Maar in Stads kern Zuid, De Hoogte en Beijum Oost staat de meerderheid van de respondenten positief tegenover windmolens in de omgeving.

Houding tegenover windmolens in de omgeving en de voordelen wegen zwaarder dan de nadelen, per postcodegebied

Colofon

Windenergie

Auteurs:

Laura de Jong

Marjolein Kolstein

Opdrachtgever:

Gemeente Groningen

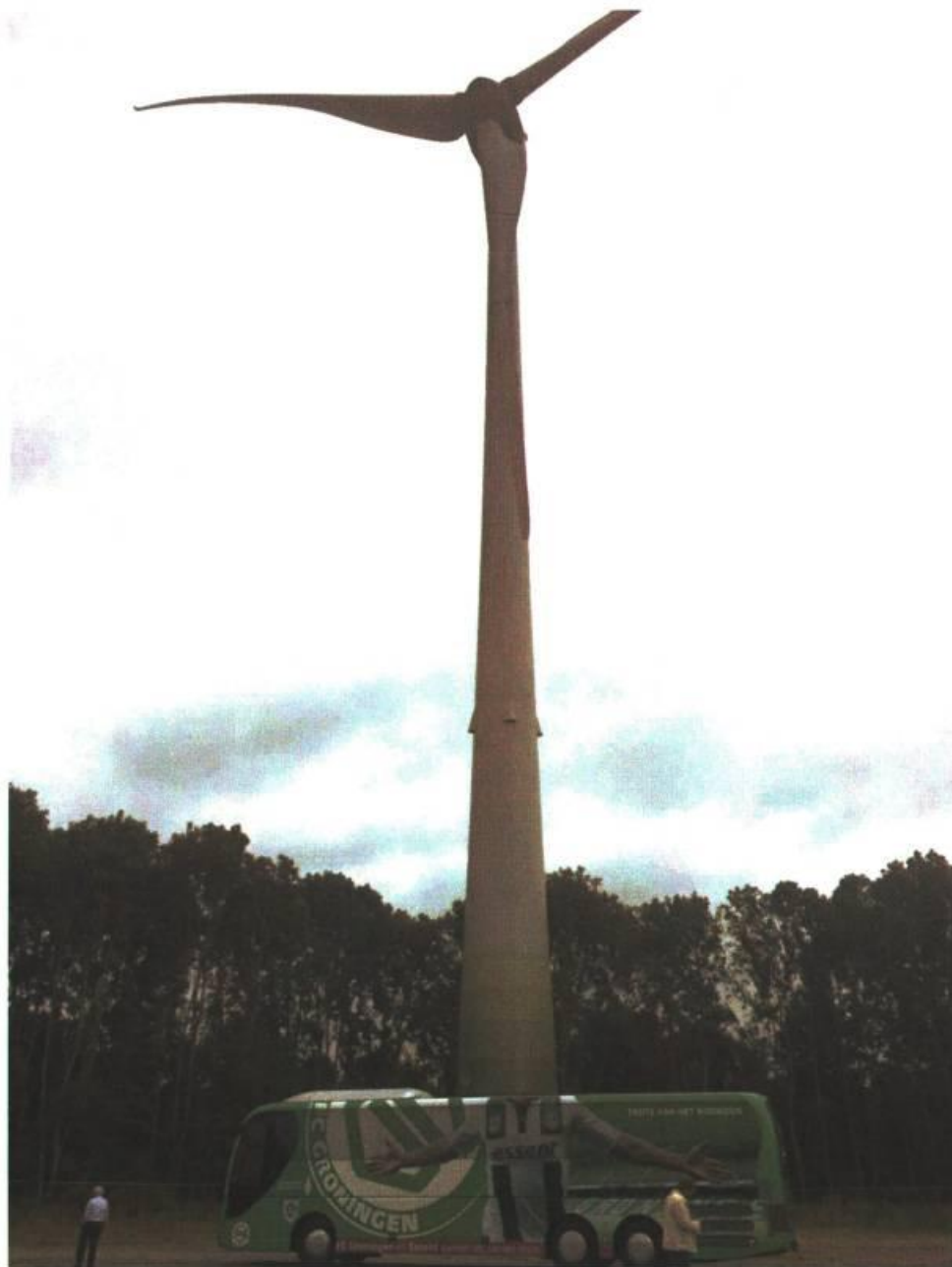
Uitgave:

Onderzoek en Statistiek Groningen

Verslag Windexcursie 29 september 2016

Op donderdag 29 september 2016 organiseerde de Gemeente Groningen een excursie naar de windparken in Nijmegen en Deventer. Dit voor raadsleden van de gemeente Groningen, Ten Boer en provinciale statenleden. Om nogmaals terug te kijken op deze leuke en interessante dag vindt u in dit verslag een korte samenvatting met alle hoogtepunten en belangrijke bevindingen.

ACHTERGRONDINFORMATIE

Nijmegen: Lokale coöperatie neemt het stokje over van de gemeente

Het eerste initiatief om in de gemeente Nijmegen windmolens te plaatsen kwam in 2007 van de gemeente. Het ging om een park van negen molens waarvan vier stuks op het grondgebied van de buurgemeente Overbetuwe. Tijdens de formele procedures kwam het project tot stilstand, in verband met (terechte) inspraakreacties omtrent de nabijheid van een aantal huizen. De gemeente Overbetuwe heeft op dat moment aangegeven niet meer te willen participeren in een windenergieproject met de gemeente Nijmegen.

Inmiddels was een aantal jaren verstreken en was de raad van Nijmegen van mening dat een volwaardige participatie door de bevolking een belangrijke voorwaarde moet zijn voor de ontwikkeling van grootschalige windenergie. Er was op dat moment alleen nog geen burgerinitiatief.

De Gelderse Natuur- en Milieufederatie heeft hiertoe het initiatief genomen, ondersteund door een technische ontwikkelaar met veel expertise op dit terrein.

De gemeente heeft een actieve en faciliterende rol vervuld. Ze heeft onder andere bijeenkomsten georganiseerd voor betrokken ambtenaren, burgers en initiatiefnemers om ervoor te zorgen dat alle partijen elkaar goed begrepen en zagen wat de ander nodig had. Dit heeft ervoor gezorgd dat de procedures redelijk soepel doorlopen konden worden.

Het plan kreeg veel draagvlak in de stad, zowel politiek als onder de inwoners van Nijmegen. Inwoners zijn via de opgerichte energiecoöperatie goed voor 20% van de investering. Voor de gemeente levert het plan geld op, omdat men grondeigenaar is en een marktconform opstalrecht hanteert. Momenteel (medio 2016) worden de molens geplaatst. Er ligt al een idee om in een volgende fase zonnepanelen onder de windmolens te leggen.

De presentatie van het projectbureau Nijmegen:

EEN KORT OVERZICHT VAN HET PROJECT

Oorsprong

Snel op zoek naar ambassadeurs voor windmolens

Burgemeester voor windmolens

Liever even geven wind

Weg vrij voor wind

Definitief 'ja' voor molens Reeth

windpark sprong betrouwen

Project samenvatting

4 turbines, Lagerwey L100

Productie voor 7.100 huishoudens

1.500 leden, 1.000 participanten

15,1 mln€ investering:

- 2 mln€ WindpowerNijmegen
- 1,3 mln€ IEG
- 14,8 mln€ Rabobank

windpark sprong betrouwen

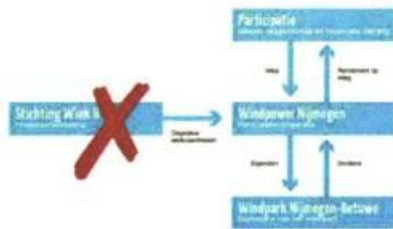
Ter introductie

Realisatie en exploitatie van een windenergie-project :

- I. Waarover inwoners en bedrijven van Nijmegen e.o. (direct betrokkenen) **zeggenschap** hebben
- II. Dat **eigendom** is van burgers en bedrijven in Nijmegen e.o.
- III. Waarvan de **revenus** bij de participanten komen (inwoners van Nijmegen e.o.)
- IV. Dat groene elektriciteit **produceert** voor gebruik in de regio – via het Nijmeegse Huismerk

windpark sprong betrouwen

Organisatie

Het dilemma

EEN NIJMEEGSE VONK (OF WAS HET EEN VLAM?)

- Goede wil, goede uitgangspunten, geen mitsen
- Grondeigenaar¹
- Niet achteroverleunen, meedoen
- Risico *willen* nemen²
- Portemonnee getrokken³
- Vertrouwen in de beweging van onderop

2. Niet achteroverleunen

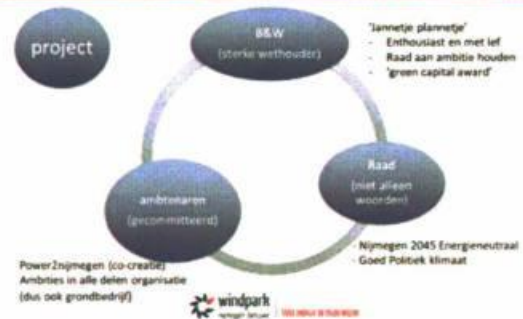
Nijmegen in 2045 Energieneutraal:
- **Maar ook uitvoeren dat plan!!!**

Gemeente als actieve partner

- Beleidsdoel is nodig
- Randvoorwaarden zijn nodig
- 'Lead' in bestemmingsplanprocedure

- I. WAAROM MOET DE GEMEENTE EEN ROL PAKKEN ALS VORMGEVER ?
- II. KAN/MOET EEN GEMEENTE DE LEIDING NEMEN?

1. Grondeigendom is handig

- ▷ Grondeigenaar
  - a. Gewone gronddeal
  - b. Maar met toch met een toevoeging
- ▷ onder voorwaarden samenwerking
  - normale commerciële voorwaarden
  - voordeel van de twijfel dat het gaat lukken

3. Portemonnee getrokken

- Kosten voorgesloten voor bestemmingsplan
- Kwartiermakers-lening
- Meetmast
- Uren van ambtenaren

Geen subsidie/gift ▷ terug te betalen bij succes (=risico)

- II. KAN/MOET EEN GEMEENTE DE LEIDING NEMEN?
- III. DURF JE HET AAN MET EEN COÖPERATIE?

In Nijmegen was de bouw van de windmolens nog in volle gang. Op de bouwlocatie werden we ontvangen door Pim de Ridder (projectdirecteur), Sjon Debie (beleidsmedewerker Gemeente Nijmegen) en Maarten van Ginkel (adviseur duurzaamheid, gemeente Nijmegen).

Tijdens het interactieve gesprek in de buitenlucht werd voornamelijk de rol van de gemeente besproken. Tevens was de focus op het lokale proces belangrijk, onder andere hoe is er omgegaan met omwonenden en direct belanghebbenden. Ook heeft de Gelderse Natuur- en Milieufederatie een belangrijke rol gehad in het project. Gezien het feit dat de raad Nijmegen van mening was dat een volwaardige participatie door de bevolking een belangrijke voorwaarde moest zijn voor de ontwikkeling van grootschalige windenergie heeft de Gelderse Natuur- en Milieufederatie dit burgerinitiatief genomen. De gemeente vervulde een actieve en faciliterende rol. Via deze opgerichte energiecoöperatie werd er door de inwoners 20% in het windpark geïnvesteerd. De Gemeente Groningen/Ten Boer mocht een kijkje nemen op dit gerealiseerde windpark:

ACHTERGRONDINFORMATIE

Deventer: Bewoners regelen het zelf

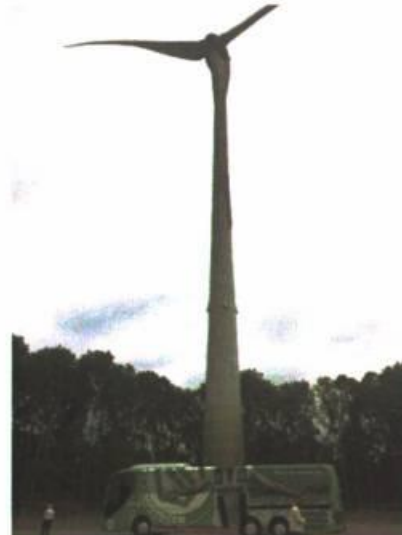
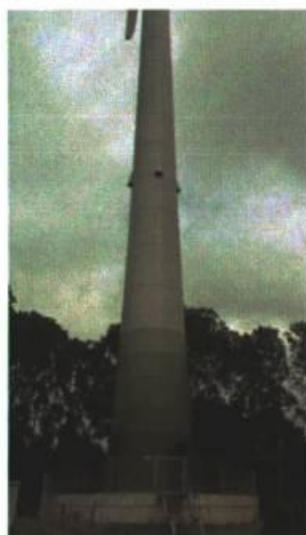
In 2004 heeft de Deventer gemeenteraad de ambitie uitgesproken om windenergie te realiseren. Een eerste poging van Raedthuys om een project te starten is in 2007 gestrand vanwege een gebrek aan draagvlak. In 2010 heeft de gemeente een nieuwe motie aangenomen om alsnog een poging te wagen. De wethouder heeft zich hier destijds hard voor gemaakt en Raedthuys en Deventer Energie met elkaar in contact gebracht.

Deventer Energie is een coöperatie die projecten uitvoert om duurzame energie-opwekking te bevorderen en die ook als energieleverancier groene stroom aanbiedt. Hieruit is een samenwerking gekomen die men het 'Deventer Model' noemt. Deventer Energie had als belangrijkste inbreng om een lokaal plan met politiek en maatschappelijk draagvlak aan te leveren. Hiermee werd het voor de ontwikkelaar interessant om in te stappen. De projectontwikkelaar leverde de benodigde kennis, expertise en toegang tot financiële middelen om het project verder te realiseren. Beide partijen zijn eigenaar van het windpark.

De benodigde investering door bewoners – ruim 400.000 Euro – was binnen een paar maanden geregeld. Daarnaast nemen 200 bewoners, als lid van Deventer Energie, voor een gunstig tarief duurzame stroom van de windmolens af. Inmiddels zijn er plannen voor drie extra windmolens, aansluitend op de locatie van de eerste twee. Een politieke meerderheid is hier in principe voorstander van, maar een definitief besluit is er nog niet.

Vlak naast de A1 staat het windpark Kloosterlanden. Met de FC Groningen bus mochten wij onder de windmolens ervaren hoe een windmolen er van dichtbij uitziet en hoeveel geluid er van een windmolen afkomt, als deze 15 slagen per minuut draait. Van de directeur van Deventer Energie Coöperatie UA, Jan de Vries, kregen we de facts & figures te horen. De twee windmolens van 85 meter hoog produceren samen ongeveer 9,4 miljoen kWh duurzame energie per jaar.

Na het bezoek aan de windmolen, werden we in het Postillion hotel Deventer ontvangen door de overige betrokkenen Almar Otten (Gemeente Deventer) en Arthur Vermeulen (Manager Raedthuys Windenergie B.V.). In dit project speelde de politiek een grote rol. Ondanks felle tegenstand tegen de molens en een verdeelde gemeenteraad heeft toenmalig wethouder Jos Pierey zich weten te handhaven op het windenergie dossier. Wethouder Pierey stond aan de lat van een goede samenwerking tussen een commerciële partij (Raedthuys Windenergie B.V.) en de energie coöperatie in Deventer. Hierdoor werd de verkoop van groene energie terug naar de stad gebracht en de politiek positief gelobbyd. Uiteindelijk heeft dit ervoor gezorgd dat niet alleen de tegenstanders van windenergie te horen waren maar ook voorstanders hun mening lieten horen. Mede hierdoor was de investering door bewoners binnen een paar maanden geregeld en stemde een gemeenteraad uiteindelijk met een meerderheid voor de realisatie van de windmolens.

De hoogtepunten van de presentaties in Deventer:

Windpark Kloosterlanden

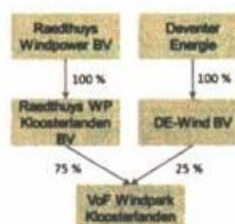
- Onderdeel van lender (smart) energievoorziening bedrijventerrein
- Gewonnen door Cofely
- Raedthuys geselecteerd om windproject te doen. 3 wtg's 100/100
- Politieke besluitvorming moest nog plaatsvinden
- Grondposities niet geregeld
- Raad en college verdeeld

Windpark Kloosterlanden

- een nieuw participatiemodel
- ontstaan dankzij politieke impuls
- vormgegeven in partnership

Samenwerking

- Wethouder adviseert: coöperatie 25% eigendom
- Coöperatie loen nog in oprichting
- Gesprekken, vertrouwen groeit
- Intentieovereenkomst: 75/25 in windpark
- Mensen v coöperatie mee "op lobby"
- Proj ontwikkeling op conto Raedthuys
- Extra samenwerking in levering energie

windpark Kloosterlanden - kerncijfers

- twee Enercon E-92 turbines: elk 2.350 MW
- projectinvestering € 7 miljoen
- 90 leden/participanten DE investeren € 4 ton
- verwachte jaarproductie 9,4 miljoen kWh (P50)
- verwacht rendement participanten: 6,3 % (IR 20 jr)
- verwacht rendement coöperatie: 3,7 % (IR 20 jr)

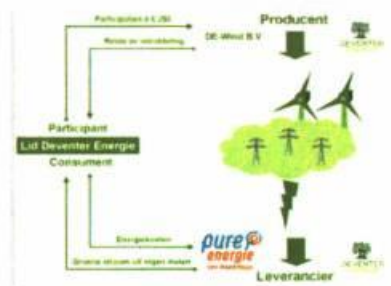
Wat viel op?

- Gewenningsperiode
- Veel synergie, competenties complementair
- Partijen met verschillende achtergrond werken prima samen

Tips

- Respecteer elkaars belangen en posities
- Gun de burgers een belang
- Gun de marktpartij een belang
- Communiceer over de samenwerking

fase 2: werven van klanten

Mini-symposium Windkracht Groningen

23-6-2016, tijdens het TransFuture Festival

13:00 Opening (door dagvoorzitter Gijs Nillessen)

Wouter van Bolhuis (ontwikkelmanager duurzame energie) geeft het belang van windenergie aan. Zonder windmolens zal de doelstelling Groningen Energieneutraal in 2035 waarschijnlijk niet gehaald worden. Daarbij leveren windmolens ook financieel goede kansen, waarbij het zaak is dat de winsten in de Stad blijven en eerlijk verdeeld worden.

13:15 Thematische tafelgesprekken

Financieel participeren met Steven Volkers (Grunneger Power), Floris van der Veen (RebelGroup) en Wouter van Bolhuis (Gemeente Groningen)

Met windmolens is veel geld gemoeid. Het is mogelijk om hier als bewoners of als gemeenschap stevig van te profiteren. Onder andere Nijmegen Overbetuwe is hier een goed voorbeeld van. Investerings zijn echter niet zonder risico's. Gegarandeerde hoge rendementen zonder risico's bestaan niet, met name als het gaat om investeringen in de onzekere voorfase. Investerings door omwonenden hebben als bijkomend voordeel een groter draagvlak en positievere beleving m.b.t. windenergie. Grunneger Power zou hierin een actieve rol kunnen spelen en geeft ook aan dit graag op zich te willen nemen.

Hindercompensatie en gebiedsfonds met Sander Lensink (ECN), Alfred Hamstra en Wouter van Bolhuis

Compensatie van direct omwonenden is een kwestie van maatwerk. Het gaat hier vooral om slagschaduw en geluid, waarvoor strikte wettelijke normen gelden. Een gebiedsfonds heeft betrekking op de groep mensen in de ruimere omgeving die geen directe overlast ervaren maar wel nadelen kunnen ondervinden. Een gebiedsfonds kan ingezet worden voor verbetering van de omgeving, bijv. extra openbaar groen, sneller internet of zonnepanelen.

⇒ Kunnen molens niet beter op zee?

Windturbines op zee geven minder overlast maar zijn vooralsnog duurder.

⇒ Zijn windmolens niet veel te duur vergeleken met andere energiebronnen?

De kostprijs van bijv. kolenstroom is lager. Bij fossiele energie zijn veel externe kosten echter niet meegenomen, denk aan schade aan gezondheid en milieu. Daarnaast: geld is niet het enige criterium.

Procesparticipatie/communicatie met Marijn van der Pas (NWEA), Nynke van Ens (Noordenwind) en Wouter van Bolhuis

Een grote meerderheid van ca. 80% van de bevolking is voor windenergie. Ook als het dichterbij komt, is er vaak nog steeds een meerderheid. Er zullen echter altijd tegenstanders zijn. Belangrijk is om vroegtijdig in gesprek te gaan. Ook helpt het als een molen een lokale betekenis krijgt, bijvoorbeeld als eigendom van de bewoners of met een educatieve functie. De molen van Noordenwind die op het Zernike-terrein (op een steenworp afstand) staat, wordt mogelijk binnenkort 'ge-upgrade' en dat zou heel goed op een dergelijke manier ingevuld kunnen worden. Het zal in de praktijk vaak voorkomen dat een kleine minderheid tegen blijft en op een gegeven moment geconcludeerd moet worden dat het niet zinvol is om deze mensen nog langer te proberen te overtuigen. Je moet niet te lang door willen praten.

Ruimte, landschap en vormgeving met Leo Dijkstra, Martijn Schuit en Wouter van Bolhuis (allen Gemeente Groningen)

Windmolens zijn altijd onderdeel van de stad geweest. De huidige molens zijn echter wel aanzienlijk groter en hebben dus meer impact op het landschap. Veel gebieden in en om de stad zijn waarschijnlijk minder geschikt. De impact is voor een belangrijk deel ook psychologisch. Vooral als een landschap verandert moeten mensen daaraan wennen, maar na deze gewenningstijd is de beleving heel anders, over het algemeen positiever. Denk aan het Groninger Museum. Ook de 'vijf pijpen' zijn hier een voorbeeld van. Windmolens zouden een vergelijkbare landmark-functie kunnen vervullen.

14:15 Pauze

14:30 Workshops (vier parallelle sessies van één uur)

Financieel participeren

Spreker: Floris van der Veen (RebelGroup)

Deelnemers: 7 personen (o.a. Grunneger Power en aantal projectontwikkelaars)

Investeren geeft risico's. Er is, ook bij windmolens, niet zoiets als 'gratis geld'. Met name in de voorfase geldt dit. De kosten gaan hier voor de baten uit. Je moet langer wachten op je rendement en als een project mislukt, is je geld weg. In de realisatie- en exploitatiefase zijn de risico's aanzienlijk kleiner maar de rendementen dus ook. De afgelopen jaren zijn de rendementen onder druk komen te staan vanwege lage elektriciteitsprijzen. Jaarlijkse rendementen van (in de orde van) 10% behoren waarschijnlijk definitief tot het verleden. Desondanks kan het absoluut aantrekkelijk zijn om financieel te participeren in windmolens.

De aanwezige projectontwikkelaars geven aan dat betrokkenheid van een lokale coöperatie en actieve medewerking van een gemeente een project aanzienlijk kansrijker maken en het (perspectief op een goed) rendement aantrekkelijker. Een gemeente die voor haar keuze staat, duidelijke kaders stelt en de bewoners goed meeneemt, reduceert hiermee risico's in de voorfase. (Voor projectontwikkelaars zijn in veel gemeentes nieuwe verkiezingen, vertrekkende wethouders, enz. vaak de belangrijkste risico's.) Een coöperatie die bewoners enthousiasmeert is een tweede succesfactor.

Samenwerking tussen projectontwikkelaars en lokale coöperaties is in de praktijk vaak moeizaam. Vanuit de aanwezige projectontwikkelaars wordt aangegeven dat de professionaliteit van een coöperatie niet altijd voldoende is. Windprojecten zijn complex en langdurig en vragen wat dat betreft veel van coöperaties. Ook is de doorlooptijd erg lang. Vraag is ook: kan en wil een coöperatie risicovol investeren in de voorfase? De gemeente kan hierbij helpen door de lokale coöperatie zodanig te faciliteren dat deze professioneler kan opereren. (Dit is nadrukkelijk iets anders dan zelf een coöperatie op te richten of de coöperatie over te nemen, wat onwenselijk zou zijn!)

De aanwezige burgers geven aan interesse te hebben om financieel te participeren. Het klinkt op zich aantrekkelijk, maar het is lastig de rekensommen te volgen. Men heeft wel behoefte aan meer informatie, bijvoorbeeld een prospectus in eenvoudige taal en met een duidelijk overzicht.

Hindercompensatie en gebiedsfonds

Spreker: Alfred Hamstra (adviseur windenergie ontwikkelingen)

Deelnemers: 7 personen (o.a. enkele raadsleden en een stel dat mogelijk zelf windmolens wil gaan realiseren)

Mensen die naar verhouding meer last ondervinden worden regressief gecompenseerd, maar dit zou ook preventief kunnen: mensen ontvangen een hogere compensatie als ze daarvoor meer accepteren.

Veelvuldig werd genoemd dat een gebiedsfonds vaak pas ingezet wordt als een doekje voor het bloeden. Op dat moment is het al misgegaan in het proces. Lokale participatie vindt vaak pas in een later stadium plaats, maar volgens een deelnemer zou lokale participatie één van de eerste stappen in het proces moeten zijn.

Vraag: "Snappen inwoners en omwonenden waar het fonds uit bestaat en hoe het werkt?"
Hierop wordt geantwoord dat je het moet blijven uitleggen en de mensen moet blijven meenemen in het proces: je moet ze echt laten 'kauwen'.

Er wordt gesteld dat één keer compenseren weinig doet aan het duurzaam draagvlak dat nodig is voor windenergie. Vanuit de zaal wordt aangegeven dat de burgers vaak de vraag stellen: "wat levert het mij op?" Hierop wordt aangegeven dat een gebiedsfonds niet zal leiden tot euforie, maar dat het de negativiteit wegneemt en dat het zorgt voor berusting.

Verder wordt gesteld dat het betrekken van de omwonenden niet genoeg is. Het gaat niet alleen om draagvlak creëren bij hen, maar de gehele stad moet zich bewust worden van het nut en de noodzaak van windenergie. Het gaat dus niet alleen om goedkeuring voor het object (de windmolen), maar breder: over het doordringen tot de mens.

Als laatste werd aangegeven dat er een verschil is tussen het bouwen van windmolens in een dorp vs. de stad. Het duurzaamheidsvoordeel is vaak wel duidelijk, maar het financiële voordeel (voor individuen in een stad) nog niet.

Procesparticipatie/communicatie

Sprekers: Marijn van der Pas (NWEA), Nynke van Ens (Noordenwind)

Deelnemers: 10 personen (o.a. een statenlid en een aantal burgers)

Nederlanders zijn over het algemeen positief over windenergie: 78% van de Nederlanders wil een groter aandeel windenergie in Nederland (Motivaction 2016). 66% van de Nederlanders is (zeer) positief over het stimuleren van windenergie. Slechts 17% is niet bereid deel te nemen in een windcollectief. Omwonenden die op minder dan 5 kilometer van de windmolens wonen zijn zelfs positiever over het stimuleren van duurzame energie en willen vaker zelf een bijdrage leveren aan een duurzame energievoorziening.

Er zijn geen wettelijke verplichtingen voor participatie door burgers in windenergie, net als voor andere (duurzame) energiebronnen en infrastructuur. In de nieuwe Omgevingswet is waarschijnlijk wel aandacht voor participatie. Daarbij geldt: kader bieden is goed, 'doodregelen' niet. Verplichte participatie lijkt geen oplossing. Iedere streek en context is anders. Participatie is daarmee niet in regels te vangen. Bovendien ontstaat er ook een ongelijk speelveld tussen windenergie en andere (duurzame) energiebronnen. Er zijn geen voorbeelden bekend waarbij verplichtstelling leidt tot meer participatie. Beter is een open proces in te gaan met als doel en optimale balans tussen belangen van alle Nederlanders, omwonenden, economie en planeet. In de praktijk laten acht op de tien projectontwikkelaars tegenwoordig omwonenden participeren bij de totstandkoming van nieuwe windmolens. In vrijwel alle projecten wordt financiële participatie toegepast.

Voor goede participatie is van belang om alle spelers in kaart te brengen (zoals overheden, initiatiefnemers, grondeigenaren, omwonenden en belangengroeperingen), deze allemaal en vanaf het eerste begin te betrekken en gezamenlijk een aantal duidelijke spelregels af te spreken. Elke groep is van belang en elke groep heeft zijn eigen rol/belang (en, belangrijk!: moet zich ook aan die rol houden).

Interessante praktijkvoorbeelden van succesvolle lokale initiatieven zijn 'Windpark A7' en 'Reduzum'. In beide gevallen kwam het initiatief uit de gemeenschap en komen de opbrengsten ook voor een belangrijk deel bij de lokale gemeenschap terecht. Dit zorgt voor een versterking van de lokale verbanden. Bij het project 'Reduzum' is het windproject ontstaan als oplossing voor het probleem van leegloop van het dorp. De bewoners hebben zélf het plan van de dorpsmolen bedacht en door middel van geld van de dorpingen zelf en een bijdrage van de bank werd de molen gebouwd. De winsten worden lokaal gebruikt en zijn zichtbaar: verduurzaming van omgeving, school, sportveld, led-verlichting in een nieuwbouwwijk etc. De inwoners van Reduzum beschouwen de molen echt als hun eigen molen!

In het project 'Betuwewind' waren er meerdere commerciële initiatiefnemers met tegenstrijdige belangen. Gemeente en provincie hebben hier een belangrijke positieve rol vervuld door af te dwingen dat de partijen met elkaar gingen samenwerken en dat een coöperatie mede-eigenaar werd.

Succesfactoren:

- Een betrokken gemeente (duidelijke doelstelling, commitment van raad en wethouder, persoonlijke relaties met omgeving en betrokken partijen)
- Procesondersteuning door provincie
- Zeer tijdig communiceren
- Realistische onderhandelingsstijl
- Samen doen!!

Bruikbare communicatiemiddelen:

- Inloopavonden vanaf het begin
- Klankbordgroep/coöperatie
- Markt, flyer, krantenberichten
- Excursies naar windparken
- Publiekscampagnes bv. "Wij willen wind"

Ruimte, landschap en vormgeving

Sprekers: Leo Dijkstra, Martijn Schuit (beiden Gemeente Groningen)

Deelnemers: 12 personen (o.a. bewoners, raadslid, natuur- en milieuorganisatie)

In de workshop zijn verschillende inrichtingsconcepten gepresenteerd. Vanuit een historisch beeld waarbij op de oude vestigingsmuren van de stad veel molens stonden is gekeken naar mogelijkheden voor verschillende opstellingen van turbines binnen de gemeentegrenzen. Er kunnen een viertal (landschappelijk en ruimtelijk) kansrijke concepten worden onderscheiden. Dit zijn:

- Lijnopstellingen langs bestaande infrastructuur (snelwegen, waterwegen)
- Energielandschap: Clustering van turbines
- Energiepark: koppeling met andere duurzame energieopwekkers (aardwarmte, zonnepark)
- De solitaire windturbine als icoon, symbool. De toegangspoorten tot de stad, de nieuwe 'vijf pijpen'.

Aanwezigen werden gevraagd te reageren op bovenstaande concepten. Zij gaven aan dat:

- De meeste kansen altijd aan de grenzen (van de gemeente) liggen. Er moet dus ook grensoverschrijdend worden gewerkt bij de uiteindelijke plaatsing. Passen turbines niet juist beter buiten onze gemeentegrenzen (elders in de regio)?
- Juist het decentraal en lokaal opwekken van energie d.m.v. windturbines draagt bij aan het lokale bewustzijn. Hiernaast heeft het financiële voordelen in relatie tot transport. Want de stad is een grote energieverbruiker. Daarom moet juist bij de stad energie worden opgewekt.

- Er bij de ontwikkeling aandacht moet zijn voor ecologie en andere waarden. Hier moet goed onderzoek naar gedaan worden en meegenomen worden in de mogelijke afweging tussen locaties
- Een windturbine zou meer betekenis moeten hebben dan alleen een energieopwekker. Kijk bij de realisatie niet alleen naar de techniek maar ook naar de inrichting van de directe omgeving (en betrek de omgeving er bij).
- Windturbines zijn zo saai. Kunnen we er niet iets meer mee qua vormgeving?
- Het clusteren van turbines heeft de minste impact op het landschap.
- De gemeente heeft een belangrijke rol in het neerzetten van windturbines. Net als het ophogen van onze dijken zijn windturbines noodzakelijk. De gemeente moet de 'lead' nemen als het gaat om de ontwikkeling van grootschalige windenergie.

15:30 Samenvatting en afsluiting (met alle deelnemers aan de tafelgesprekken plus wethouder Matthias Gijsbertsen)

Een aantal belangrijke lessen worden samengevat die deze middag zijn geleerd:

- De politiek moet zijn rug rechthouden. Ook (of juist!) als er weerstand ontstaat.
- Luister niet alleen naar de kleine groep (vaak van tegenstanders) die het hardste schreeuwt maar heb vooral aandacht voor wat de (soms zwijgende) meerderheid vindt.
- De gemeente moet een actieve en duidelijke rol spelen in de ontwikkeling van windenergie.
- Participatie en het 'samen doen' is van essentieel belang. Met participatie en draagvlak zijn gebiedsfondsen misschien helemaal niet nodig.
- De gemeente kan het niet alleen. Zoek actief de samenwerking met andere partijen.
- Neem alle betrokken partijen mee en doe dit vanaf het allereerste begin.